

14. КОЛО АНТОЛОГИЈСКЕ ЕДИЦИЈЕ
ДЕСЕТ ВЕКОВА СРПСКЕ КЊИЖЕВНОСТИ
 ИЗДАВАЧКОГ ЦЕНТРА МАТИЦЕ СРПСКЕ

МИРО ВУКСАНОВИЋ

ЈОШ ТРИ КЊИЖЕВНА ИМЕНИКА

(Поводом 140 књига Антологијске едиције
Десет векова српске књижевности)

Четрнаест пута, у толико година и толико кола Антологијске едиције *Десет векова српске књижевности*, пишем уреднички осврт, понављам да је реч о највећем издавачком подухвату (по броју књига и броју обухваћених векова!) у историји српске литературе, да се књиге приређују по истим правилима, унапред усвојеним, у којима пише да едиција има две серије, од усмене и житијске књижевности до нашег времена и антологијских књига које сада добијамо. Помињем како су на почетку говорили и писали да је реч о гломазном, преамбициозном, препотентном и закаснелом пројекту, који је уз све речено и националистички. Јесте сваки почетак изазован, али такав „дочек” је био неочекиван и збуњујући.

Нема користи од враћања на поменуте непријатности. Боље је, и праведније, да опет кажем да свака књига има предговор приређивача као ново и друкчије тумачење, антологијски избор из свих жанрова којима се писац бавио, потом његову хронологију, селективну библиографију и избор раније објављених књижевних критика. То су – очигледно је – научна издања, али припремљена тако да су приступачна свима који читају, предају и тумаче српску књижевност. Одабрани текстови су најбољи или најзначајнији из времена њиховог првог објављивања, из свих столећа од дванаестог до садашњег, али то није успостављање канона, јер такав начин

бирања предочава како се, свуда, на свим облицима српског језика, стварала, као целина, књижевност једног народа. Свака књига је у свечаној опреми штампана савременим правописом.

Четрнаест пута, поводом изласка нових десет наслова, пишем и говорим да за наш уреднички избор (у који се, наравно, сви мешају, али такве послове не раде, мада су достина имали времена да се раније покажу) као и сваки избор јесте ауторски поступак који не може бити свима по вољи и који доноси понеко огрешење. Да би таквих огрешења било што мање решили смо да у две серије сврстамо што више добрих писаца, у појединачним и заједничким књигама, у антологијама и хрестоматијама, по временским круговима од којих је највећи и најпунији двадесети век. Разврстали смо писце који су рођени пре 1940. године и неколико млађих – као наговештај целине, а не као завршен списак. Едиција је отворена, излази у наставцима и са допунама у хронолошком низу, све ближе садашњем добу.

Четрнаест пута, као и сада, поводом изласка 140. књиге у Антологијској едицији *Десет векова српске књижевности*, издвајам податак да Андрић и Црњански имају највише наслова, да неколико писаца имају по две књиге, да су прва и друга серија равноправне, да су обе антологијске, да је неопходно стрпљење док се не окупи око две стотине књига чији број није задат, нити је такво ограничење потребно; има довољно, и одвише, сметњи и тешкоћа (као у сваком замашном послу). Одмах смо, пре изласка првог кола 2010. године, са делима Светог Саве, Доситеја, Стерије, Његоша, Боре Станковића, првих књига Андрића и Црњанског и три антологијска наслова, одабрали и наслове за одељак „посебне књиге”. Сада их има двадесетак. Свака од њих је вредносни граничник у свом жанру и било би неправедно да их немамо у поновном целовитом издању.

Четрнаест година мало предузеће, Издавачки центар Матице српске, чији је главни посао да објављује едицију с краћим називом Миленијум српске књижевности, сваког пролећа објављује по десет књига које излазе захваљујући редовним претплатницима, откупу за библиотеке, градским, покрајинским и републичким конкурсима за подршку капиталним издањима. Није тако било на почетку. Касније су се удружили. Тако смо три четвртине плана остварили. У задатим околностима и времену када је књижевност притешњена и у друштвени ћошак сатерана јасно је да се говори о лепом успеху.

Сада, после овогодишњег четрнаестог кола Антологијске едиције *Десет векова српске књижевности*, као први податак треба рећи да су свих десет књига приредили млади и стручни људи с

академским и научним звањима. Професори су, историчари књижевности, књижевни критичари, радознали и успешни интелектуалци. Живе и раде (иако сви немају редован посао) у Београду, Новом Саду, Нишу, Лесковцу, Јагодини, Источном Сарајеву и другде. Чине, као што се види, малу савремену географију српске литературе. Њихов именик треба казати: Зорана Опачић, Бојана Поповић, Драгана Бедов, Биљана Мичић, Милица Алексић, Нина Живковић, Жељка Пржуљ, Срђан Орсић, Марко Аврамовић, Драган Бабић и Милан Громовић. Види се и на овом примеру да главна задужења у књижевности претежно стижу на поуздано место, у женске руке. То би потврдило и објављивање списка свих приређивача (има их стотинак) у досад објављених 140 књига.

Приређивачи пишу предговоре. То су први пут написани текстови и дају свеж увид у дело познатих писаца. У едицији, на крају сваке књиге, налазе се раније објављене књижевне критике. Тако се успоставља дијалог различитих генерација, њихових погледа и тумачења. Зато ћу, да би занимљивост била потпуна, дати још један именик који су саставили приређивачи овогодишњег кола и који су одабрали одломке или целовите осврте, односно прилоге што су их написали: Исидора Секулић, Предраг Палавестра, Младан Лесковац, Милован Данојлић, Живан Милисавац, Петар Цацић, Зоран Гавриловић, Драган М. Јеремић, Новица Петковић, Света Лукић, Јован Љуштановић, Александар Јовановић, Рајко Петров Ного, Драгољуб Јекнић, Славко Гордић, Драган Стојановић, Марко Недић, Ранко Рисојевић, Михајло Пантић, Гојко Божовић и Тихомир Брајовић.

Све тако јесте, али још нисам рекао какав је главни именик у овогодишњем колу Антологијске едиције *Десеј векова српске књижевности*. Довољно је да као поенту и као препоруку само у напоменама кажем који су писци добили заслужену пажњу да, пропраћени предговорима и књижевним критикама, с књигама какве досад нису имали, у складним и репрезентативним примерима, буду међу нама. Њихове песме, романи, приповетке, есеји и други радови, у посебним и заједничким књигама, доносе истину да је српска књижевност прошлог и садашњег века имала и има равноправан разговор с познатим покретима који су захватили европску и светску књижевност. Зато је такав скуп имена и позив нашем читању (ако такав покрет још постоји).

Александар Вучо, Душан Матић, Милан Дедицац и Марко Ристић, у две књиге, у необичним списима (можда их више и неће бити таквих), понегде и у дворучно писаним стиховима, предочавају зашто су Париз и Београд истовремено били центри надреа-

лизма, како се антологијски може опевати све од косе на глави до траве у планини.

Књига Скендера Куленовића, високо поетична у стиху, есејистици и прозном изразу, у свечано озвученом језику, почиње поемом о мајци без синова, а завршава се поглављем романа *Понорница*.

Увек лирични Бранко В. Радичевић са „белим” романима о жени и о мушкарцу, сујеверицама и другим магијским темама и данас делује присно, као да и даље пише, као да тражи да га зави-чајци помену док славе звање престонице културе.

Писци са два слична презимена, сродни у књижевној елегичности, различити у начину казивања и доласку у поетску слику, Жарко Васиљевић и Душан Васиљев, заједничком књигом се враћају на лепо књижевно место које смо им, мало несмотрени мало заборавни, заузели.

Арсен Диклић чије смо филмове са децом гледали, враћа се са својим сценаријима и баладама које на њих личе, као да каже: окрећи се, сине, стижем из малог рита, са салаша где сам био као на острву.

Борислав Радовић, песник културе и учене отмености, стиховима, песмама у прози и есејима још једном потврђује правило да најобразованији писци чекају време када ће излазити њихове књиге у великим тиражима.

Није се дало приређивачима да књигу Љубивоја Ршумовића објавимо раније, али је то испало добро, јер смо добили не само његове чаролије за све узрасте, нарочито за најмлађе, већ смо добили и његове завичајне анегдоте и стихове високог искуства.

Згуснута проза Давида Албахарија представљена је са три романа, приповеткама различитих дужина, али са истом казивачком снагом и есејима у облику писама и о канадским приликама.

Десета књига у низу, у четрнаестом колу, припада Радославу Петковићу, његовим приповеткама у два циклуса, из четири романа одломцима који су понуђени као мамци што могу бити и само-стални, а све то са два есеја и два загонетна упитника на крају.

Сводећи овај уреднички извештај и закључујући тројни именик у њему, питам се шта тек треба да се каже о овде поменути-м и свим писцима чије су књиге у истој едицији у претходних четрнаест година изашле, у свакој години по десет, на седамдесетак хиљада пространих страница, јер све похвале припадају писцима.

(Коларац, 18. септембар 2023)